

Művészetoktatás a tudás és létezés határán

VARGANCSIK-THÖRIK Krisztina Iringó, PhD

University of Arts, Târgu-Mureș

vargancsik.iringo@gmail.com

Abstract: Art Education on the Border of Knowledge and Existence

The situation, opportunities and difficulties of teachers teaching arts in Transylvania are of concern, as we train prospective music, visual arts, dance and drama teachers at the Teacher Training Institute of the University of Arts in Târgu Mureș and constantly face questions about what will await them in the everyday educational practice. For my present research, I asked 33 art teachers in 2019 how they felt about the importance of the subject they taught, what challenges they faced in their teaching activities, and what advice they would give to their peers, future art teachers.

Key words: *art education, personal development, future teachers.*

Az erdélyi művészeteket oktató tanárok helyzete, lehetőségei, nehézségei foglalkoztatnak, mivel a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem Tanárképző Intézetében leendő ének-zene, tánc, dráma tanárokat képezünk és folyamatosan kérdések merülnek fel azzal kapcsolatban, hogy mi is várja majd őket a mindennapi oktatási gyakorlatban. Jelen kutatásomhoz 33 művészeteket oktató tanárt kérdeztem 2019-ben arról, hogyan vélekednek az általuk oktatott tantárgy fontosságáról, milyen kihívásokkal szembesülnek oktatási-nevelési tevékenységük során és mit tanácsolnának pályakezdő társaiknak.

A művészeti oktatás hatása a tanulók személyiségére

Számtalan kutatás irányul arra, hogy hogyan is hat a művészeti oktatás a személyiség fejlődésére. *Art for Art's Sake? The Impact of Arts Education* (Művészet a művészet kedvéért – A művészeti oktatás hatása) címmel 2013-ban jelent meg a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) támogatásában egy összefoglaló és összehasonlító tanulmány, amely kritikusan értékeli a művészeti oktatás hatását a különböző készségekre és áttekinti 1998-tól kezdődően a művészeti oktatásra vonatkozó eddigi kutatásokat 266 oldalon (Winner, Goldstein és Vincent-Lancrin, 2013). Hogy miért foglalkozik az OECD a művészeti oktatással? Mert azt találta, hogy a magas szintű művészeti oktatásban részesülő egyének nagyon fontos szerepet

játszanak az innovációban és ez a jelenség a gazdaságban nagyon nagy jelentőséggel bír, legyen szó újszerű termékekről, technológiákról vagy módszerekről. A termék-innovációban alkalmazott felsőfokú művészeti oktatási háttérrel rendelkező egyének aránya 35% feletti nemzetközi szinten, ennél csak a mérnöki és számítástechnikai végzettségűek aránya magasabb, de az sem éri el a 40%-ot (Avvisati, Jacotin és Vincent-Lancrin, 2013).

Felmerül a kérdés, hogy csak a felsőfokú művészeti végzettséggel rendelkezők vannak ilyen szerencsés helyzetben az elhelyezkedés és a gazdaságfejlesztés szempontjából, vagy a közoktatásban fellelhető művészeti oktatás is segít lefektetni az alapokat egy kiegyensúlyozott és hatékony személyiség formálásának irányába.

A vizsgálatok jelentős része úgy tekint a művészeti oktatásra, mint a tanulási folyamat egy olyan összetevőjére, amely hozzájárul az oktatás hatékonyságának növeléséhez. Murfee már 1993-ban kijelentette, hogy a művészeti oktatásnak jelentős hatása van az iskolai sikerességre (Murfee, 1993, 3.), azaz ha a sok reál és humán, nagyrészt elméleti tantárgy mellett a művészeti tantárgyak is jelen vannak az iskolai tananyagban, akkor az utóbbiak hozzájárulnak ahhoz, hogy minden területen jobb legyen a diákok teljesítménye. Ezt a felfogást erősítette meg Vaughn és Winner (2000) is, akik 10 éven keresztül vizsgálták az Amerikai Egyesült Államokban a SAT1 (Scholastic Assessment Test) eredmények és az iskolai évek során a művészeti órákon való részvétel közötti összefüggést és arra következtetésre jutottak, hogy a művészeti oktatásban is részesülő diákok jobban teljesítenek, mint azok, akik nem tanultak művészeti tantárgyakat a középiskolában. A legjelentősebb pozitív hatása az eredményekre a dráma foglalkozásoknak, a második legerőteljesebb hatása pedig az ének-zene oktatásnak volt, de ezek a vizsgálatok nem teljes mértékben meggyőzőek, hiszen nem tudták kizárni vagy vizsgálni azt a nagyon sok más tényezőt, legyen az szociális (pl. a gyerek családjának anyagi háttere), pszichológiai (pl. a gyerek érzelmi, értelmi és társas készségei) vagy pedagógiai (pl. osztálylétszám, oktatási módszerek, pedagógus személyisége) jellegű, amely szintén befolyásolhatta a kapott eredményeket.

Elég-e önmagában egy művészeti ág gyakorlása, ahhoz hogy fejlesztesse a személyiségre? Kodály Zoltán szerint: „A zene lelki táplálék és semmi mással nem pótolható. Aki nem él vele: lelki vérszegénységben él és hal. Teljes lelki élet zene nélkül nincs. Vannak a léleknek régiói, melyekbe csak a zene világít be” (Kodály, 1944, 155.). Ezek alapján a zene egy olyan szükséglet, amely a személyiség fejlődéséhez járul hozzá és nincs más, ami pótolhatná. Olyan lehetőségeket nyújt számunkra, amelyek túlmutatnak a verbális kommunikáción, az értelmén, egyszerre megfoghatatlan és sejtelmes. Érzelmek generálása által fejez ki állapotokat, belső konfliktusokat,

¹ A SAT eredmény egy 400 és 1600 közötti pontszám, amely alapján az Amerikai Egyesült Államok felsőoktatási intézményeibe lehet jelentkezni és amelyet matematika és szövegértés és írás teszt (Mathematics, and Critical Reading and Writing) valamint egy esszé megírása alapján, egy az iskoláktól független intézmény, a College Board állít ki 1926 óta

élményeket, erőforrásokat, melyeknek megfogalmazása más úton nagyon nehézkes, mondhatni lehetetlen. Az éneklés és a hangszeres játék által megvalósul a zenei átélés, ami a hangok és ezek hatásai közötti spontán emocionális összefüggéseknek köszönhető. Ez annyira a mindennapjaink része, hogy sokszor nem is tudatosan, hanem inkább észrevétlenül vezet el bennünket egy megfoghatatlan, távolabbi világba. Az érzelmek által képes a zene hatni a viselkedésünkre, személyiségünket formálja és akár döntéseinkben is befolyásol (Poprádi, Fekete, 2014).

A művészeti oktatás ilyen jellegű hatásait neurológiai vizsgálatok mentén elemzik. Úgy a zene, mint a képzőművészetek szinte az összes agyi funcióra hatással vannak, és, habár az osztott agyfélteke kutatások elsősorban a két agyfélteke közötti különbségekre helyezik a hangsúlyt, egyre többet hallani a két agyfélteke közötti együttműködés fontosságáról a kreativitás és problémamegoldás tekintetében. A képzőművészetek esetében például a tanulás során olyan kognitív, perceptuális és motoros agyi funkciók kell közreműködjenek egy alkotási folyamatban, amelyek igen erős agyféltekék közötti kapcsolatokat feltételeznek, és amelyek a kapcsolatok aktivizálódása után erőteljes állapot jelentenek a transzfer számára a tanulás és kreativitás terén (Tyler és Litkova, 2012). Egy tapasztalt művész és egy kezdő agyi tevékenységének fMRI szkennelrel való megfigyelése és összehasonlítása rajzolás közben arra enged következtetni, hogy a kognitív folyamatok hálózata sokkal hatékonyabb a művész esetében (Solso, 2001). A zenetanulás esetében arra a következtetésre jutottak, hogy a gyerekkori zeneoktatás megalapozza azon kognitív agyi funkcióknak a működését, amelyek hozzájárulnak a hatékony tanuláshoz, ezáltal nő a diák önbizalma és ez a tanuláshoz és iskolához való pozitív viszonyuláshoz vezet (Collins, 2020).

A kutatás menete

Kutatásomban az erdélyi művészettanárok tantárgyukhoz és az oktatáshoz való viszonyulását vizsgáltam, arra kerestem a választ, hogy annak ellenére, hogy a művészeti órák alacsony óraszámban vannak jelen a közoktatásban és a tantárgyak fontossági sorrendjében nincs magas megítélésük, milyen jelentőséget tulajdonítanak a művészettanárok a tantárgy tanulókra gyakorolt hatásának, mi lelkesíti és mi keseríti el őket az oktatás kapcsán és milyen tanácsokkal látnák el a pályakezdő, illetve leendő művészettanárokat. Az általam összeállított kérdőív feleletválasztós és nyílt kérdéseket tartalmazott, online formában került kitöltésre 2019. novemberében és a beérkezett adatok SPSS és MAXQDA segítségével kerültek feldolgozásra.

Hipotézisem a következők voltak:

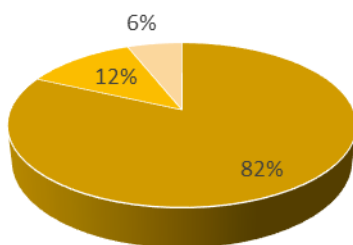
- a művészeteket oktató tanárok tudatában vannak tantárgyuk, a tanulók irányába kifejtett, erős személyiségformáló jellegének;
- nincs elegendő célirányos szakmai továbbképzési lehetőség a művészeteket oktató tanárok számára;

- a művészeteket oktató tanárok számára fontos nem csak oktatni, de megélni is a művészetet, alkotóként is résztvenni művészeti folyamatokban.

A kutatás mintája

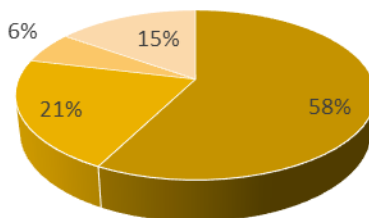
A vizsgálat mintája 33 Erdély különböző helységeiben magyar nyelven művészeteket oktató tanárból állott, nagyrészüket a közoktatásban (82%), 12%-uk alapítványok, egyesületek keretében és 6%-uk pedig mindkét helyen fejti ki tevékenységét (1. ábra), azaz tanít művészetekkel kapcsolatos tantárgyakat a közoktatásban és vezet foglalkozásokat alapítványok, egyesületek keretében.

■ közoktatás ■ alapítvány/egyesület keretében ■ mindkét helyen

1 ábra – A művészeteket oktató tanárok tevékenységének helyszíne

A szak tekintetében a minta jelentős része ének-zene tanár (58%), ezt követik a képzőművészeteket (21%) és a drámát (6%) oktatók, valamint egyéb területeken tevékenykedők (15%) (tánc, hangszeroktatás, animáció, bábozás) (2. ábra).

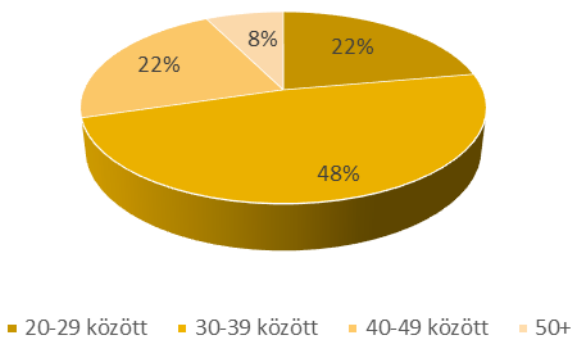

■ ének-zene ■ képzőművészet ■ dráma ■ egyéb

2 ábra – A minta művészeti ágak szerinti eloszlása

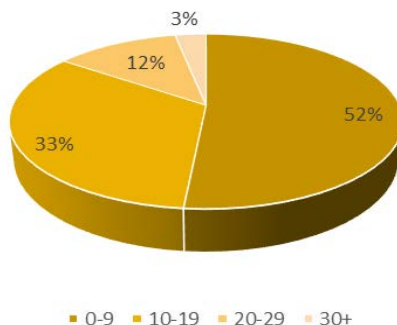

Szakmai felkészültségük tekintetében mindannyian szakirányú felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, 42%-uk alapfokú, 58%-uk magiszteri egyetemi képzéssel rendelkezik. A nemek tekintetében többségében nők (70%), ami kicsivel jobb arányt tükröz a férfiak javára, mint az európai tendencia, hiszen az oktatás a legnőiesebb szakma az Európai Unió területén, a tanári szakokon végzett diákok európai átlaga pedig 80% a nők javára (Eurostat, 2015). Életkor szerinti eloszlásukat az alábbi ábra tükrözi: 22%-uk 20-29 év közötti, 48%-uk 30-39 év közötti, 22%-uk 40-49 év közötti és 8%-uk 50 év feletti (3. ábra).

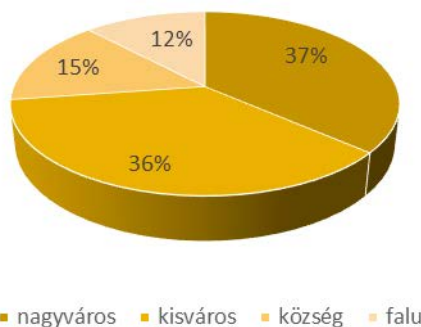
3 ábra – A minta korcsoportok szerinti eloszlása

Szakmai tapasztalat tekintetében többségük 9 év alatti (52%), 33%-uk 10 és 19 év közötti, 12%-uk 20 és 29 év közötti, míg 3%-uk 30 év feletti oktatási gyakorlattal rendelkezik és 94%-uk nem csak tanárként, hanem művészként is aktív saját szakterületén. Az oktatási tevékenység mellett minden megkérdezettnek jut ideje és szán is időt az általa kedvelt művészeti ág gyakorlására, bár ennek a mértéke változó. Van aki napi szinten 3-4 órát tölt vele, van akinek heti 3-4 óra jut elsősorban a hétvégeken, de olyan is akad, akinek havi egy hétvégére marad idő a tanítás mellett. 42%-uk napi szinten, míg 58%-uk ennél ritkábban gyakorol és alkot. Ezt a szempontot azért is tartottam fontosnak, mert azt feltételezem, hogy a művészeteket oktató tanárok számára fontos nem csak oktatni, de megélni is a művészetet, alkotóként is résztvenni művészeti folyamatokban, hiszen az oktatás magas fokú kiegészítő veszélyeztetettséggel jár, és az alkotás egy művész számára feltöltődést, elcsendesedést, sikerélményt jelent, az időtlenség és énközpontúság megélését, ami a kiegészítő megelőzését is szolgálhatja (Kiss, 2017).

4 ábra – A minta szakmai tapasztalat szerinti eloszlása

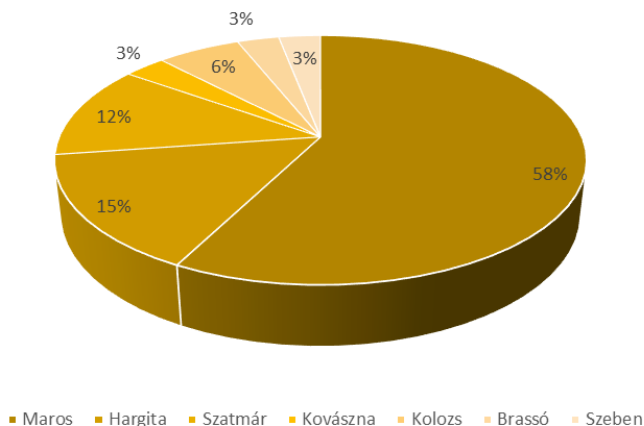
A minta számottevő része nagyvárosban tanít (37%), ezt követik a kisvárosban (36%), községben (15%) és falun (12%) oktatók (5. ábra). Jó hír, hogy az általam vizsgált minta esetében községekben és falvakban is vannak szakképzett művészeteket oktató tanárok, hiszen az eddigi trendek szerint a vidéki művészetoktatás csak katedrakiegészítésre szolgált olyan más tantárgyakat tanító tanárok számára, akiknek nehezen jött ki a címzetes álláshoz szükséges heti tizennyolc óra. Így történhetett meg, hogy fizika tanár tanította a ének-zenét, vagy történelem tanár a rajzot. Ugyanakkor látjuk, hogy milyen csodákat tud művelni a zeneoktatás, hagyományörzés és kórusmozgalom terén akár egy kis településen is (lásd Szentegyháza, egy 6500 fő körüli lakosságú kisváros Hargita megyében, ahol 1982 óta működik, Szentegyházi Gyermekfilharmónia néven, egy iskolai gyermek-énekkarból és gyermekzenekarból alakult zenei, közel 15 tagból álló együttes) egy olyan lelkes zenetanár, akinek megvan a megfelelő szakképesítése és tenniakarás, lelkesedés is társul hozzá (lásd Haáz Sándor zenetanár, a Szentegyházi Gyermekfilharmónia alapítója és karnagya) (Uzsaly, 2016).

5 ábra – A minta eloszlása aszerint, hogy a tanár milyen helységben fejti ki oktatási tevékenységét

A megyék szerinti eloszlás tekintetében a minta számottevő része Maros megyei (58%), ezt követi Hargita megye (15%), Szatmár megye (12%) és Kolozs megye (6%), majd Kovászna, Brassó és Szeben megye egyenként 3%-kal (6. ábra). A lefedett megyék tekintetében nem törekedtünk a reprezentativitásra.

6 ábra – A minta eloszlása aszerint, hogy a tanár milyen megyében fejt ki oktatási tevékenységét

A művészeteket oktató tanárok, az alacsony óraszámoknak köszönhetően gyakran több évfolyamon is tanítanak. A minta 30,3%-a tanít elemi osztályokban, 81,8%-a általános iskolában, azaz V-VIII osztályban és 57,6%-a középiskolában, azaz IX-XII osztályban. A minta 12,12%-a tanít mindhárom évfolyamon, azaz 6 évestől 18 évesig minden korosztályt, 42,42%-a két évfolyamon, azaz 6-14 vagy 10-18 éves korosztályt és 42,42%-a csak egy évfolyamot. Ez komoly felkészülést és rugalmasságot feltételez a művészeteket oktató tanárok részéről, mert egyáltalán nem mindegy módszertani szempontból az óra levezetése, az eszközök, a motiválás, az értékelés, ha az kisiskolásoknak vagy éppen kamaszoknak szól.

A kutatás mintája tehát nagyrészt a közoktatásban oktató (82%), felsőfokú szakirányú képzettséggel rendelkező, többségében nő (70%), ének-zene és képzőművészet tanárokból áll, átlagban 30-39 év közöttiek, átlagban 10-19 év közötti oktatási tapasztalattal rendelkeznek és nemcsak művésztanárként tevékenykednek, hanem aktív művelői is az általuk oktatott művészeti ágak (94%). Többnyire nagyvárosokban és kisvárosokban tanítanak és Erdély 7 megyéjét képviselik, de nagytöbbségük Maros megyei.

A művészeti oktatás fontossága és a szakmai továbbképzés

Egy tanár létét, tetterekészségét, tanítási vágyát, flow-élményét az is meghatározza, hogy a tantárgy, amelyet oktat kiemelkedő fontosságúnak ítélte, magas óraszámokban

oktatott vagy csak kiegészítő, nagyon alacsony óraszámában van jelen a kerettantervben. A művészeti oktatás nagyon alacsony órászámmal van jelen a közoktatásban és ez az arány folyamatosan csökken: elemi osztályokban az órák 14,4%-a művészeti óra, általános iskolában 6,59%, míg a líceumi osztályokban 3% alá csökken (Vargancsik, 2021). A valós vagy vélt fontosságnak megfelelően a diákok tantárgyhoz való viszonya is jelentősen változik, ezért a tanárnak hinnie kell saját tantárgyának a fontosságában. A megkérdezett művészeteket oktató tanárok nagyrésze hisz benne, hiszen 1-től 5-ig terjedő Linkert skálán 4,52-es átlagot ért el az általa tanított tantárgy a fontosság tekintetében.

A művészeteket oktató tanárok többnyire érdeklődnek a szakmai továbbképzések iránt, hiszen a minta 63,6%-a résztvett szakirányú továbbképzésen az utóbbi 3 évben, ugyanakkor 36,4% arról számol be, hogy nem talált a szakterületéhez kapcsolódó képzést, ami arra enged következtetni, hogy lenne igény több és változatosabb, a művészeti oktatással kapcsolatos továbbképzésre Erdélyben.

Gyakori, hogy a művészeteket oktató tanárok csak általános jellegű továbbképzéseket találnak, mint például az osztályfőnöki tevékenységre, az élménypedagógia alkalmazására, az integrált oktatásra irányuló képzések, vagy a szakirányú továbbképzések csak román nyelven érhetőek el.

Mindezek ellenére, azok a pedagógusok, akik résztvettek továbbképzéseken 75,8%-os arányban hasznosnak és a mindennapi munkában alkalmazhatónak tartották a képzéseket, amelyen résztvettek. *Érdekesebb, változatosabb órákat lehet tartani pl. az élménypedagógiai képzésnek köszönhetően.* – írta az egyik.

Ugyanakkor a minta közel negyede nem tartja hasznosnak a továbbképzéseket, amelyeken résztvett (24,2%), hiszen *Semmi praktikusát nem lehet átadni órakon, csupán elméleti haszna van, de az is sokszor kevés, Teljesen párhuzamosak ezek a képzések a tanórákon felvetődő helyzetekkel. Haszna csak a kredit pont gyűjtés vélekednek.*

Fejlődési vágyban és kíváncsiságban sincs hiány, hiszen a minta 91%-a szeretne valamilyen továbbképzésre jelentkezni a közeljövőben, a következő témakörökben:

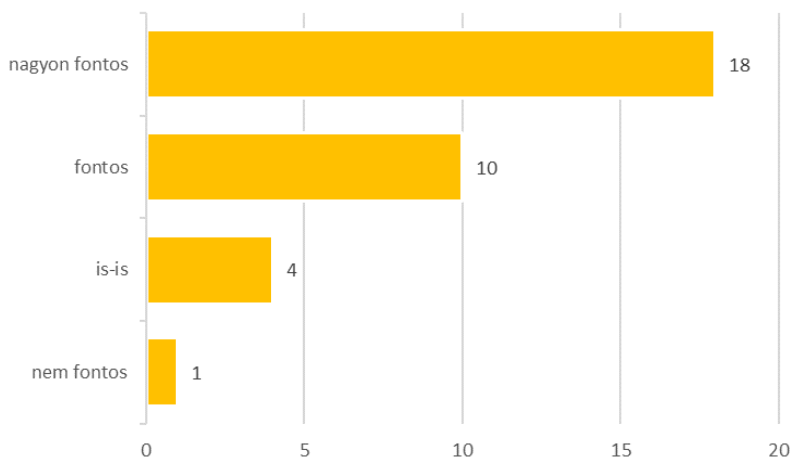
- ének, zene, hangszer, karvezetés, népzene;
- képzőművészetek;
- színház, dráma, báb, animáció;
- művészetterápia;
- játékos oktatás;
- figyelemzavaros, problémás gyerekek integrálása az oktatásban;
- önismeret.

A művészeteket oktató tanárok nagyrésze fontosnak tartja az általa tanított tantárgyat és érdeklődik a szakirányú továbbképzések iránt is, bár nem mindig talál megfelelő tartalmú képzési lehetőséget. Ezért fontos lenne bővíteni a művészeti oktatásban résztvevők továbbképzési palettáját.

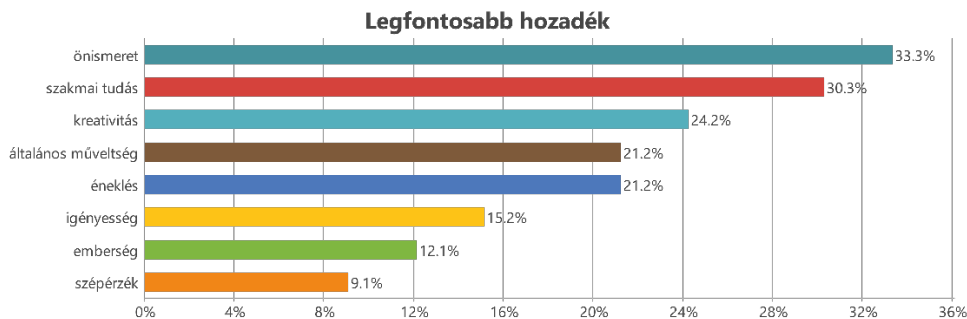
A művészeti oktatás hatásai

A megkérdezett tanárok jelentős része nagyon fontosnak (54%) vagy fontosnak (31%) tartja a művészetekben való jártasságot ahhoz, hogy a diákjaik megállják helyüket az életben, de akadnak olyan művészeteket oktató tanárok is, akik csak részben (12%) vagy egyáltalán (3%) nem tartják fontosnak ezt a szempontot (7. ábra). Feltevődik a kérdés, hogy ha maga a tanár sem tartja fontosnak a művészetekben való jártasságot az életben való boldoguláshoz, akkor hogyan tudja motiválni a diákokat és hogyan tudja elérni, hogy pozitívan álljanak az általa tanított tantárgyhoz.

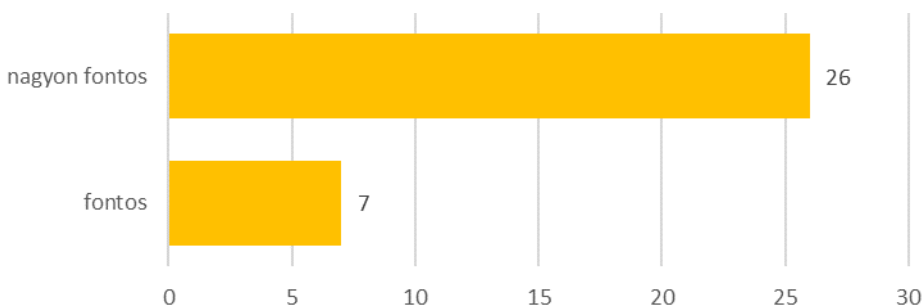
7 ábra – A művészetekben való jártasság fontossága

Érdeklődéssel követtük, hogy mit tartanak a művészeti órák legfontosabb hozadékának a tanárok. A nyílt kérdésre adott válaszaikat a MAXQDA segítségével dolgoztam fel és az alábbi ábrában összesítetem. Válaszaikban a leggyakrabban az önismeret (33,3%), a szakmai tudás (30,3%) és a kreativitás (24,2%) jelent meg (8. ábra). Fontos helyet foglal el a válaszokban az általános műveltség és az éneklés megszerettetése, de megjelenik az igényesség, az emberség és a szépérzék is.

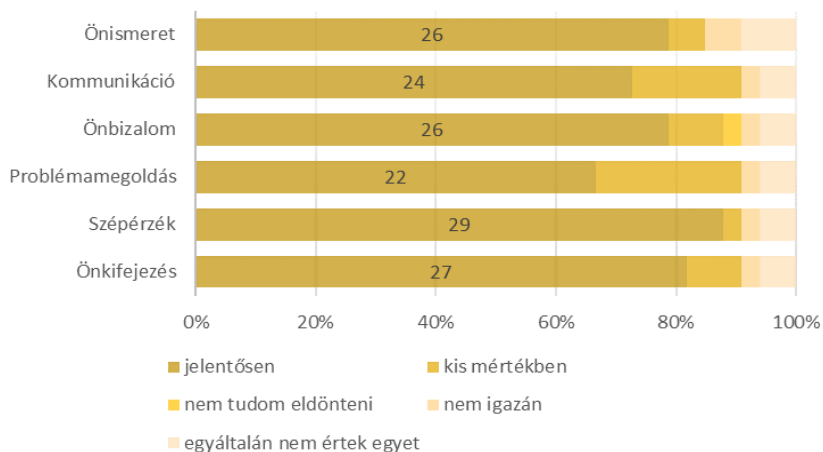
8 ábra – A művészeti órák legfontosabb hozadékai

A művészeti tantárgyak személyiségformáló hatását nagyon fontosnak (78,78%), illetve fontosnak (21,21%) tartják a művészeti tantárgyakat oktató tanárok (9. ábra).

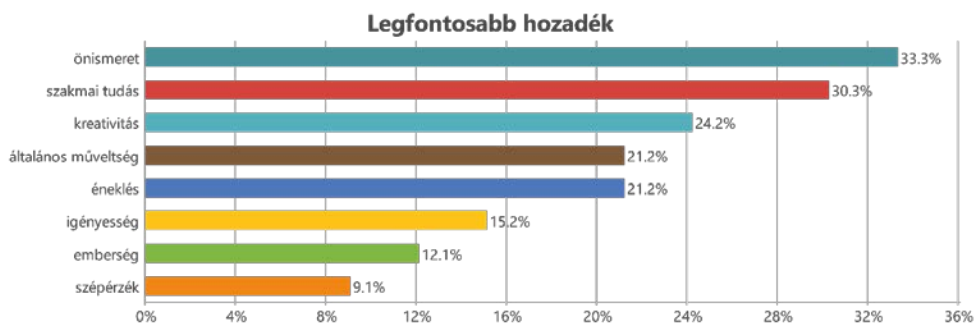
9 ábra – A művészeti tantárgyak személyiségformáló jellege

A művészeteket oktató tanárok nagy mértékben hisznek a tantárgyak személyiségformáló hatásában és ezen belül legnagyobb mértékben a szépérezék fejlesztésében (4, 64-es átlag az 5-ből), hiszen a megkérdezettek 87,87%-a gondolja úgy, hogy jelentősen fejleszti a diákok szépérezékét. Ezt követi az önkifejezés (4, 58-as átlag az 5-ből), a megkérdezettek 81,81%-a gondolja úgy, hogy jelentősen járul hozzá a diákok önkifejezésének fejlesztéséhez. Majd következik az önbizalom (4,52), a kommunikáció (4,48), a problémamegoldó képesség (4,42) és az önismeret (4,39) (10. ábra).

10 ábra – A művészeti tantárgyak hatása a tanárok szerint

A fenti kérdés válaszlehetőségeit az elméleti részben bemutatott kutatásokra építve választottam (Solso, 2001, Tyler és Litkova, 2012, Collins, 2020) és az előre megadott válaszok alapján kellett értékelni a művészeti tantárgyaknak a tanulók személyiségére gyakorolt hatását, tehát kvantitatív adatok származtak a kérdés feldolgozása nyomán. A későbbiekben feltettem egy nagyon hasonló, a művészeti tantárgyak tanulókra gyakorolt hatását vizsgáló nyitott kérdést is a művészeti tantárgyak legfontosabbnak ítélt hozadékaival kapcsolatban. Az erre a nyitott kérdésre érkezett válaszokat a kvalitatív adatfeldolgozást segítő MAXQDA segítségével elemeztem és 8 kód körvonalazódott a tanárok által írt válaszok alapján, melyek megjelenési aránya a 11. ábrán látható.

11 ábra – A művészeti tantárgyak legfontosabb hozadéka a tanárok nyílt válaszaik alapján

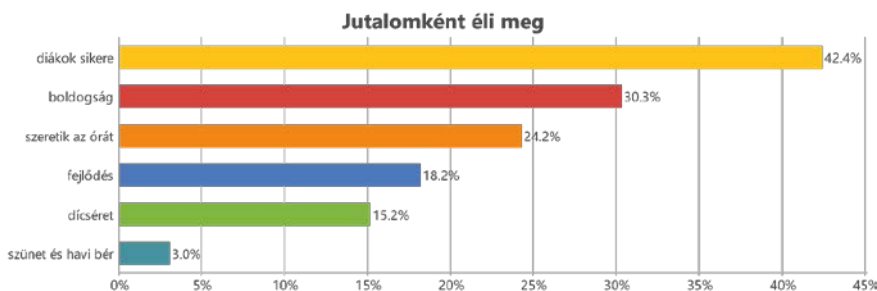
A tanárok által szabadon megfogalmazott válaszokban a leggyakrabban az önismeret jelent meg (33,3%), ezt követte a szakmai tudás (30,3%) és a kreativitás (24,2%). Érde-

kes módon a szépérzék, amely az előző kérdésben vezető eredményt ért el, itt csak az utolsó helyen áll és megelőzik olyan hozadékok, mint az általános műveltség, az éneklés, az igényesség és az emberség. Ezek között vannak nagyon szubjektív (igényesség, emberség) és vannak készégfejlesztő jellegű hozadékok (éneklés).

A művészettanári pálya vonzatai

Szintén MAXQDA segítségével dolgoztam fel a *Mi az amit jutalomként él meg tanári szerepében?* kérdést. A válaszok 6 kód köré csoportosíthatóak (12. ábra), amelyek közül a diákok sikere vezet a listát (42,4%), tehát a művészettanárok elsősorban a diákok által elért eredményeket és sikereket élik meg jutalomként, de megjelenik a boldogság (30,03%), az hogy a diákok szeretik az órát (24,2%), hogy fejlődnek (18,2%), hogy dicséretet kap a tanár az elvégzett munkáért (15,2%) és habár mindössze egy válaszban jelent meg, mégsem elhanyagolható, hogy a szünet és a havi bér is megjelenik, mint jutalom.

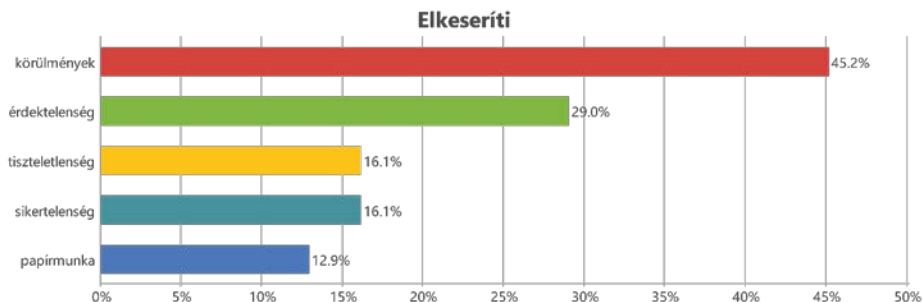

12 ábra – A művészeti tantárgyakat tanító tanárok jutalma

A *Mi az ami elkésérti a művészeteket oktató tanárokat?* kérdésre érkezett válaszokat 5 kód köré lehetett csoportosítani (13. ábra), ezek a körülmények, az érdektelenség, a tiszteletlenség, a sikertelenség és a papírmunka. Ezek közül magasan vezetnek a körülmények, amelyek a válaszadók közel felét érintik negatívan (45,2%). Erdélyben a művészeti oktatás a közoktatás hamupipókéje, a szaktermek teljes hiánya és ennek következményeként az eszközök teljes hiánya jellemzi. Egy zenetanár, ha bármilyen hangszert be szeretne vinni az órájára, arról magának kell gondoskodnia (megvásárolnia, vagy kölcsönkérnie, elcipelnie az iskolába és onnan haza, szünetekben átvinnie egyik osztályból a másikba és vigyáznia rá a szünetekben). A vizuális művészeteket oktató tanárok csak a diákok által beszerezhető eszközökre és a szűk 50 peres keretben elvégezhető feladatokra szorítkozhatnak, figyelembe véve azt, hogy az osztálytermekben nincs víz, így a rendrakás, tisztogatás is sok időt vesz igénybe és nem lehet semmilyen folyamatban elmélyedni. Drámás és táncos tevékenységekhez nincsen tér, illetve, amennyiben a székek és padok mozgathatóak, akkor is idő és munkaiányes az átrendezés a foglalkozásra számható egy órára. Ezek

alól csak a művészeti szaklíceumok kivételek, ahol úgy a szaktermek, mint a megfelelő órakeret is a tanárok és diákok rendelkezésére áll, ellenben ezek csak a nagyobb városokban találhatóak és mindössze egy-két magyar nyelvű osztállyal működnek évfolyamonként (Csíkszereda, Marosvásárhely, Nagyvárad, Sepsiszentgyörgy, Szatmárnémeti és Székelyudvarhely).

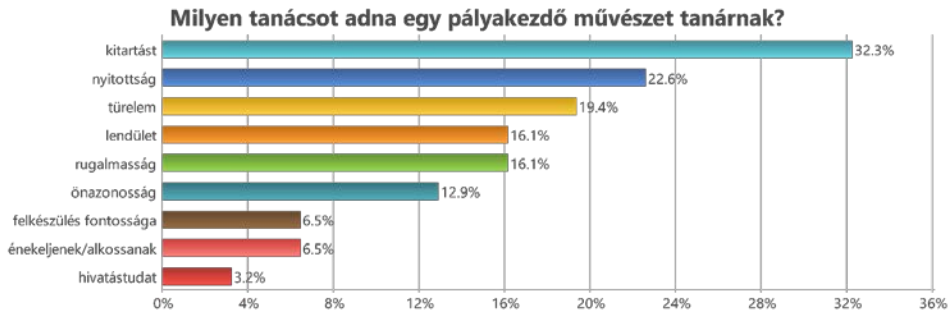

13 ábra – Mi keseríti el a művészeti tantárgyakat oktató tanárokat

Az érdektelenség, tiszteletlenség és sikertelenség hármasa a művészeti oktatással kapcsolatos általános felfogással hozható összefüggésbe. Gyakran találkozunk a művészeti órák értékének és fontosságának alábecsülésével, "tölteléktantárggyá" minősítésével. Ezek az órák, amelyekről el lehet kéreztetni a tanulót, ha tantárgyversenyre kell felkészíteni fontosabbnak vélt tantárgyaktól, illetve ha osztályszinten kell tanórán- vagy iskolán-kívüli tevékenységen résztvenni.

Tanácsok pályakezdő művésztanárok számára

A kérdőív utolsó kérdése arra vonatkozott, hogy mint kisebb-nagyobb tapasztalattal rendelkező, de elsősorban gyakorló művészeteket oktató tanárok, milyen tanácsot adnának egy olyan pályakezdőnek, aki művészeteket oktató tanárnak készül. Ez is nyitott kérdés volt és a beérkezett válaszokat 9 kód mentén csoportosítottam a MAXQDA segítségével (14. ábra). A legtöbb válaszban a kitartással kapcsolatos megfogalmazások jelentek meg (32,3%), ami azt sugallja számomra, hogy nem könnyű művészeteket oktatni, hiszen lehetett volna a legfontosabb tanács hinni a művészetek fontosságában, éltető, gyógyító erejében, de nem ez volt az üzenet, hanem mint egy nehéz hegymenetben már-már leállni kényszerülő, elfáradt, füstölgő motor, ki kell tartani.

14 ábra – Milyen tanácsot adnának pályakezdő társaiknak a művészeti tantárgyakat oktató tanárokat

Ugyanakkor a következő négy tanács, a nyitottság (22,6%), a türelem (19,4%), a lendület (16,1%) és a rugalmasság (16,1%) irányt is szab arra, hogyan lehet megmaradni és hatékonyan tevékenykedni ebben a szakmában. Egy pályakezdő művészeteket oktató tanár legyen tehát nyitott az újra, legyen türelmes, de lendületes és rugalmas is, nem ragaszkodva, leragadva a művészeti oktatásban általa megtapasztalt keretekhez, módszerekhez, hiszen rengeteg lehetőség van a művészeti oktatásban, sok újszerű irány, amit érdemes lenne kipróbálni és meghonosítani.

A lista vége fele olyan tanácsok következnek, mint az önazonosság (12,9%), a felkészülés fontossága (6,5%), az éneklés/alkotás (6,5%) és a hivatástudat (3,2%). Ezekből a felkészülés fontossága és az éneklés/alkotás ragadta meg a figyelmet, hiszen a másik kettő olyan emberi tulajdonság, amely minden területen segít megtalálni a helyet és megmaradni a szakmában. Tanárként a felkészülés azzal jár, hogy a tantárgy tantervét és saját kalendarisztikus tervet figyelembe véve összeállítsd a megfelelő óravázlatot és mivel a tananyag nagy, előfordul, hogy alig marad idő az éneklésre/alkotásra a sok elméleti tudás átadására törekedve, annak ellenére, hogy a művészet egyik alapfunkciója az érzelmekkel való munka, ezek megformálása, kifejezése. Éppen ezért nagyon nagy jelentősége van a szabadon való alkotásnak, az éneklésnek. Ahogy Vekerdy Tamás fogalmaz „... a művészet élmény kellene, hogy legyen az iskolában is, amely felveri az életörömet...” (Vekerdy, 2010, 59). Úgy érzem, hogy ennek a helyes középútnak a megtalálására, az élmény és a tananyag közötti egyensúlyra utal ez a két látszólag ellentétes irányt sugalló tanács.

Összegzés

A kutatás mintája nagyrészt a közoktatásban oktató (82%), felsőfokú szakirányú képzettséggel rendelkező, többségében nő (70%), ének-zenét vagy képzőművészetet oktató tanárokból áll, átlagban 30-39 év közöttiek, átlagban 10-19 év közötti oktatási tapasztalattal rendelkeznek és nemcsak művésztanárként tevékenykednek, hanem aktív művelői is az általuk oktatott művészeti ágak (94%). Többnyire

nagyvárosokban és kisvárosokban tanítanak és Erdély 7 megyéjét képviselik, de nagytöbbségük Maros megyei.

A művészeteket oktató tanárok nagyrésze fontosnak tartja az általa tanított tantárgyat és érdeklődik a szakirányú továbbképzések iránt is, habár nem mindig talál megfelelő tartalmú képzési lehetőséget. Ezért fontos lenne bővíteni a művészeti oktatásban résztvevők továbbképzési palettáját.

Jelentős részük fontosnak tartja a művészetekben való jártasságot az életben való boldoguláshoz és úgy gondolja, hogy az általa tanított tantárgy személyiségformáló hatása jelentős, hozzájárul a tanulók önismeretéhez és szakmai tudásának gyarapításához. Ugyanakkor nagyon jelentősnek tartja a szépérzék, az önkifejezés és az önbizalom fejlődését is a művészeti oktatás hatására.

A művészeteket oktató tanárok diákjaik sikereit élik meg legjelentősebb jutalomként és a művészeti tantárgyak oktatásának körülményei keserítik el leginkább. Leendő kollegáiknak, a pályakezdő művésztanároknak pedig kitartást, nyitottságot, türelmet, lendületet és rugalmasságot tartanak a legfontosabb útravalónak.

Mindezek alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy fontos lenne célirányos szakmai továbbképzési lehetőségeket biztosítani a művészeteket oktató tanárok számára is és jelentősebb figyelmet szentelni a művészeti tantárgyaknak, hiszen elengedhetetlenek a tanulók kiegyensúlyozott személyiségfejlődéséhez.

KÖNYVÉSZET

- AVVISATI, F., JACOTIN, G., VINCENT-LANCRIN, S. (2013): *Educating Higher Education Students for Innovative Economies: What International Data Tell Us, Tuning Journal for Higher Education*, 223-240.
- COLLINS, A.(2020): *Music Education Helps Improve Children's Ability to Learn*, <https://education.abc.net.au/newsandarticles/blog/-/b/2974240/music-education-helps-improve-children-s-ability-to-learn> (2020.05.06)
- EUROSTAT, 2015, *Distribution of EU Graduates by Field and Sex* <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20170710-1?inheritRedirect=true&> (letöltés időpontja: 2019.03.20)
- KISS Virág, 2017, *Művészetalapú módszerek, in Nagy Ádám (szerk): Szolgálva, nem tündökölve*, <https://mek.oszk.hu/18600/18644/18644.pdf#page=189> (letöltés időpontja: 2019.11.20)
- KODÁLY, Z. (1944): Mire való a zenei önképzőkör? In: Kodály Zoltán (1982). *Visszatekintés I.* Ed. Bónis, F., Budapest: Zeneműkiadó, 154–157.
- MURFEE, E. (1993): *The Value of the Arts*, President's Committee on the Arts and the Humanities, National Endowment for the Arts, Washington DC.
- POPRÁDI Kissné Enikő, FEKETE Bencéné Andrea, 2014, *A zenei nevelés helye és szerepe az oktatásban az alapfokú művészetoktatásra fókuszálva*, *Acta*

- Scientiarum Socialium*, 41, 51–66, <https://journal.ke.hu/index.php/asc/article/view/337> (letöltés időpontja: 2021.03.20)
- SOLSO, R. (2001): Brain Activities in a Skilled versus a Novice Artist: An fMRI Study, *Leonardo Journal*, 2001/02/01, Vol. 34, 31-34.
- TYLER, C., LIKOVA, L. (2012): The Role of the Visual Arts in Enhancing the Learning Process, *Frontiers in Human Neuroscience*, 2012/02/08
- UZSALY Bence András, 2016, *Haáz Sándor zenetanár*, <https://mmakademia.hu/mobil-munkassag/-/record/MMA27095> (látogatás dátuma 2020. 11.12)
- VARGANCSIK-THÖRIK Krisztina Iringó, 2021, Művészeti oktatás az erdélyi iskolákban a tanulók szemszögéből, *Pedacta*, 2021/1 (megjelenés folyamatban)
- VAUGHN, K., WINNER, E. (2000): SAT scores of students with four years of arts: what we can and cannot conclude about the association, *Journal of Aesthetic Education*, Vol. 34/3-4, 77-89.
- WINNER, E., GOLDSTEIN, T. and VINCENT-LANCRIN, S. (2013): *Art for Art's Sake? The Impact of Arts Education, Educational Research and Innovation*, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264180789-en> (2019.05.10)